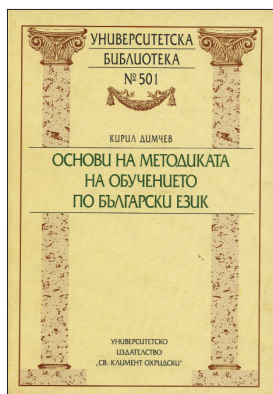

СЕРИОЗЕН ПРИНОС КЪМ ТЕОРИЯТА И ПРАКТИКАТА НА ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

К. Димчев. *Основни на методиката на обучението по български език.* София, 2010.

Монографията „Основни на методиката на обучението по български език“ е труд, в който синтезирано се представят най-значимите резултати от дългогодишните научни занимания на Кирил Димчев – дългогодишен преподавател и изследовател с разностранни интереси в областта на езикознанието, на езиковото обучение и на методиката на езиковото обучение. Качествата на професионално подготвен лингвист и методик и придобитият през годините изследователски и преподавателски опит помагат на автора да изгради стройна методическа теория с евристична и прогностична стойност. Основно нейно достойнство е убедителната аргументация за обекта и предмета на методическите изследвания, за познавателните основания на методическата наука, за предназначението ѝ в съвременното общество, за пътищата на нейното бъдещо развитие.

За да отговори на тези и на много други въпроси, важни за теорията и практиката на съвременното обучение по български език, авторът изследва онтологията на методиката на обучението по български език като научна теория на обучението по български език, представя базисни постанов-

ки, отразяващи нейното съвременно състояние и спецификата ѝ на университетска учебна дисциплина, интерпретира я като компендиум от идеи, насочени към усъвършенстване на професионално-педагогическата подготовка на учителя по български език. Ученият подлага на задълбочен анализ педагогическия дискурс по български език в средното училище с цел да набележи пътища за интензифициране на неговата ефективност.

К. Димчев прилага съвременни науковедски подходи, когато изяснява същността и функциите на учебния предмет български език в средното училище, от една страна, и на методиката на обучението по български език като самостоятелна научна дисциплина, призвана да съдейства за повишаване качеството на образователната дейност на занятията по български език, от друга страна. Още в първата глава на труда „Теория на обучението по български език (основни въпроси)“ убедително се обосновават схващанията на автора по важни методологични проблеми. На системен анализ се подлагат следните аспекти на образователния процес: основополагащото място, което учебният предмет български език заема в училищното образование; отношението между обучението по български език като първи език, обучението по български език като втори език и обучението по български език като чужд език; взаимодействието между обучението по български език и обучението по други учебни дисциплини (литература, чужди езици и пр.). Като централен в тази част на труда се откроява проблемът, свързан с изясняване на прагматичната, когнитивната и културологичната функция на педагогическия процес по български език. От една страна, релефно се очертават инвариантните характеристики на обучението по български език, произтичащи от неговите водещи функции, от друга страна, спецификата на тези функции става основание да се търсят

и да се обосновават идеи за организация и осъществяване на обучението по фонетика, словообразуване, морфология, синтаксис, текстология, стилистика и пр. (проблеми, подробно изяснени в четвъртата част на изследването). Едно от сериозните постижения в новата книга на К. Димчев е именно съвременното разбиране за интегративната същност на функциите на обучението по български език.

В първата глава е отделено място и на други методологични въпроси: за необходимостта от методическо познание, за научния статут на методиката, чийто изследователски предмет е подобряването на езиковата подготовка на отделната личност и на обществото като цяло; за междудисциплинния характер на методиката; за евристичните възможности на понятието методическа система, с помощта на което разнородни на пръв поглед проблеми, „разпръснати“ върху различни понятийни плоскости, придобиват единен функционален статус; за отношението между методиката на обучението по български език и другите научни дисциплини. Верифицирана е хипотезата, че развитието на методиката като наука, от една страна, и усъвършенстването на обучението по български език като социално значим образователен феномен, от друга страна, са процеси, които не могат да се реализират ефективно без научно обоснован анализ на образователния процес по български език.

Направеното в първата глава на труда задълбочено проучване на основополагащи проблеми на методиката на обучението по български език е свидетелство за креативните възможности на учения професионално да характеризира както основните признаци на учебния предмет български език, така и да предложи теория, „чрез която се интерпретират инвариантните зависимости между отделните елементи на образователния процес по български език и вариантите, под формата на които се проявява общото“ (стр. 8).

Във втората част на книгата („Отношения между преподаване, учене и оценяване в образователния процес по

български език“) се изследва релацията между трите основни елемента в парадигмата на обучението по език (роден или чужд), както те са дефинирани в общата европейска езикова рамка. Разсъжденията на методика са насочени към изясняване на спецификата на образователното взаимодействие между преподаването, ученето и оценяването. Предложената концепция е убедително защитена. Обоснован е статутът на обучението по български език като вид институционализирана дейност, осъществявана организирано и планомерно под формата на интеракция между личности с различни възрастови, социокултурни, психофизиологични и прочее особености. Аргументирано е твърдението, че начините, по които се осъществява учебната интеракция, определят степента на превръщане на образователните цели в очаквани крайни резултати. Естествено се налага изводът, че единствено „действията на преподавателя и на учениците дават живот“ на елементите на системата и реализират функциите ѝ“ (стр. 75).

От методологични позиции, доказали своята перспективност в актуалния научен контекст, К. Димчев проучва в третата глава на труда („Система на обучението по български език“) разнообразни образователни ситуации в рамките на конкретни педагогически дискурси. Последователно се представят процесите, в рамките на които моделът на обучение по български език се реализира в реалната учебна практика. Като базисно за изясняването им се концептуализира понятието за образователна технология – „система от дейности на преподаване и учене, чрез които за минимално време и със загуба на най-малко сили и средства се усвоява определено учебно съдържание и се постигат цели, представени в ДОО и в учебните програми“ (стр. 121). За да проличи как основните функции на обучението (прагматична, когнитивна и културологична) се осъществяват в педагогическото общуване, обект на детайлен анализ стават: учебното съдържание (като

конструкт); образователните цели (лингвокогнитивни, лингвопрагматични, лингвокултурологични); собственометодическите принципи на обучението (комуникативно-речев и системно-структурен); дидактическата технология (методи, похвати, форми на работа, обусловени от спецификата на занятията по български език, типове упражнения); основната организационна форма на образователния процес (урок по български език); учебните средства (учебник, текст, информационни и комуникационни технологии, прилагани в обучението). Специален акцент се поставя върху същността и начините за реализиране на лингвокултурологичните цели на обучението и върху работата с електронни варианти на учебници по български език. Разработването на такива проблеми е своевременно отговор, който авторът дава на актуални въпроси, често задавани от методици, учители и обучавани. Тези въпроси произтичат от значимостта на процесите на овладяване на култура чрез съвременната образователна дейност в средното училище и от нарастващия дял на общуването (вкл. с образователна цел) посредством електронни устройства при комуникация между младите хора в днешния дигитализиран свят.

В последната част на книгата („Компетентностен подход на занятията по български език“) се предлагат насоки за изучаване на проблеми, заложи в съвременните учебни програми по български език. Изтъква се необходимостта от прилагане на компетентностен подход, чрез който „се акцентува на резултатите от образованието, разглеждани като способност да се действа в различни комуникативни ситуации“ (стр. 221). Овладяването на лингвистични знания и на комуникативни умения във връзка с проблеми на текста, изречението, думата, звука и др. се интерпретира в рамките на системата от компетентности, развивани от подрастващите, а решаването на тези проблеми става при отчитане на вече овладени от учениците знания, умения и навици и при съобразяване с личностните им характеристики и с

нагласите им за действие. Обект на коментар и оценка в тази част на труда са и преимуществата и недостатъците на някои тези, заложи в държавната образователна документация (стандарт, програми, учебници).

Прави впечатление, че в новия труд на К. Димчев различните аспекти на методиката на обучението по български език и на учебния предмет български език са изследвани, като е постигнат оптимален баланс между представяне на достатъчно количество методическа теория, необходима за изясняване на проблемите от научни (методически, лингвистични, педагого-психологически, социологически, културологически и т.н.) позиции, и перфектно онагледяване на теоретичните схващания с подходящо избран илюстративен материал (фрагменти от уроци по български език, откъси от урочни статии от учебници и учебни помагала, схеми и таблици от различни източници на информация). Изготвените приложения улесняват използването на книгата като справочник по различни методически проблеми, информацията за които ще е полезна в конкретната работа на изследователи, учители, студенти.

Очевидно се налага изводът, че толкова мащабен и като замисъл, и като реализация труд по методика с неоспорими теоретични и практико-приложни приноси не се е появявал през последните десетилетия в българското научно пространство. Неговите читатели – методици, учители, лингвисти, педагози, социолози, културолози, философи, студенти по различни филологически дисциплини и всички, които се интересуват от проблемите на езиковото обучение, ще се осведомят за начините, чрез които обществото планомерно да подобрява равнището на езиковата си култура, ще се запознаят с модерни подходи към световната образователна практика, свързана с овладяването на езиците, ще обогатят познанието си за ролята на методическата теория и практика при решаване на конкретни прагматични задачи.

АНГЕЛ ПЕТРОВ